
iemand als Kafka juist door dit niet te doen zo'n sterke schrijver is. Dr. G.D. Knoche (over wie verder weinig bekend is, maar die zichzelf schaart onder de Duitse Joden) reageert in het juninummer van *Het Kouter* met een bewogen pleidooi voor het bestaan en de noodzaak van de 'Duits-Joodse symbiose'. Om zijn reactie op scherp te zetten schrijft hij bij aanvang dat Marsman '[...] tegenover de symbiontischen Jood antisemitisch, tegenover den nationalen Jood philosemitisch staat. Dat Marsman dus, zelf niet-Jood en niet-Hitleriaan, het streven van het Zionisme en het Nationaalsocialisme begunstigt.'³³ De synthese van de Jood met de Europeaan is geen kwestie van lukken of mislukken maar is een historisch gegeven. De Duitse Joden behoren tot de cultuurdragers van Europa en hebben met de alle andere Europeanen gemeen 'onvolmaakt' te zijn.

In het julinummer verscheen een reactie van Marsman, 'Brief over de Joodsche Kwestie', waarin hij zich voor bepaalde onzorgvuldigheden en het gebrek aan nuances excuseert. Hij meent dat de kwestie één van de 'boeiendste en ingrijpendste' vragen is die men zich steeds weer stelt. De tragiek is dat de Joden door de geschiedenis heen worden onderscheiden en tevens zichzelf onderscheiden. In scherpe bewoordingen veroordeelt Marsman de actuele uitingen van antisemitisme in Duitsland. De symbiose is echter een zeer jong verschijnsel: eerst in de negentiende eeuw kwam hier ruimte voor die reeds nu wordt teruggenomen. Het ware (onoplosbare) probleem ligt in de botsing van de Jood en zijn cultuur, religie en volk met al de andere volken, culturen en religies.³⁴

In 1936 wordt ook de 400^e sterfdag van Erasmus herdacht. In *Het Kouter* wordt hier aandacht aan geschonken in een artikel en een boekbespreking, beide door P. Minderaa. H. de Vos schrijft twee artikelen over 'De theologische situatie heden' als antwoord op het streven van de redactie om geregeld een actueel overzicht van literatuur en ontwikkeling op een bepaald wetenschapsgebied te geven. Dit streven blijft overigens, benevens deze artikelen, gedeels onbeantwoord. De Vos schrijft over de Rooms-katholieke Kerk, de Anglicaanse Kerk en de oecumenische conferentie in Oxford en bij de laatste twee ontwaart hij positieve, vooruitstrevende ontwikkelingen. Van eigen bodem noemt hij K. Schilder en G. van der Leeuw die hem beiden (om uiteenlopende redenen) teleurstellen. Grote waardering is er voor *Geloof en Openbaring* (1935) van G.J. Heering. In het tweede artikel noemt De Vos onder meer Noordmans, J.J. Buskes en Barth die alle drie kritisch gewogen worden. Wat Barth betreft: veel van wat hij zegt, 'maakt een mens draaierig.'³⁵

³³ HK I (1936), 263.

³⁴ HK I (1936), 289-302.

³⁵ HK I (1936), 215-222, 243-261, (252).